

Professzortestvérek

MOLNÁR ZITA

Szegedi Kis István Református Gimnázium, Békés

1991-ben a Zrínyi Ilona matematika-verseny megyei fordulóját Sarkadon rendezték meg, ahol a szervezők minden résztvevőnek (köztük nekem is) ajándékoztak egy könyvet, amely ezt a kis Békés megyei települést, Sarkadot mutatja be.

A könyv böngészése közben a következő mondatra lettem figyelmes: „A Veress Sándor u. 17. számú lakás dr. Jakucs Lászlónak, a Béke-barlang felfedezőjének és dr. Jakucs Pál biológus akadémikusnak a szülőháza.”

A két név nem volt ismeretlen előttem: Jakucs László Aggtelek c. könyvét nagymamám polcán láttam, édesanyám záróvizsgájának eredményét pedig Jakucs Pál aláírása hitelesíti. Nem csupán névrokonságról és véletlen egybeesésről van szó: Jakucs László és Jakucs Pál, a Sarkadról Szegedre, illetve Debrecenbe került két professzor testvérek.

Először dr. Jakucs Lászlót kerestem fel Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen, ahol 1963 óta ő a természeti földrajzi tanszék vezetője. Elsőként arról érdeklődtem, hogy miként vált egy sarkadi kisdíákiból a XX. század egyik legeredményesebb magyar barlangkutatója.

– Szülőfalumból 8 éves koromban költöztünk el Debrecenbe, ahol a Református Collégium Gimnáziumának tanulója lettem. Már gyermekkoromban is kutató szerettem volna lenni, s csupán amiatt aggódtam, hogy mire én felnövök, a világ minden titkát felfedezik. Ma, felnőtt fejjel épp az ellenkezőjét vallom ennek a gyermeki gondolatnak. A mindenség tele van feltárássra váró, még ismeretlen titkokkal, s minél jobban belemélyed egy tudós ezek kutatásába, annál több új, magyarázatra szoruló jelenség bukkan a felszínre.

Azt, hogy geológus leszek, akkor határoztam el, amikor egyik kedves tanárom, dr. Hoffer András 15 éves koromban elvitt magával egy erdélyi terepmunkára. Később beiratkoztam a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre (ma Eötvös Loránd nevét viseli), ahol három szakot, biológiát, földrajzot és kémiát tanultam, majd harmadévtől földrajzra szakosodtam és megszereztem a geológusi diplomát.

– Mi volt az első meghatározó élmény a professzor úr életében, ami érdeklődését a barlangok felé irányította?

– Pesten egy kollégiumi társammal

kisétáltunk a budai hegyekbe, ahol (egy kötéllel a derekamon, melynek végét a barátom tartotta) megpróbáltam leereszkedni egy barlangba. Sajnos tapasztalatlanok voltunk, így a kötél kicsúszott társam kezéből, s én összetörttem magam. Első „barlangexpedícióm” eredményeként 4 hétig feküdtem a kórházban. Mindez nem vette el kedvemet a kutatástól. Később kötélhágcsóval merészkedtem le egy barlangba, ahol magával ragadott a természet alkotta építmény festői szépsége: a sziklaboltozatok rengetege alatt tova-zúgó föld alatti folyó, évmilliók kőcsoda alkotásai, a sötétben csapdós denevérek látványa. Különös érzés: a barlang bűvölete kerített hatalmába.

Első tudományos felfedezésem 1946-ban az Esztergom–Dorog környéki Sátorkőpusztai-gipszbarlang feltárása volt. Ezt követte 1952-ben Aggteleken a Béke-barlang felfedezése a Bükk hegységben. Sikereimet feleségemnek is köszönhetem, hiszen több alkalommal ő mentette meg az életemet, amikor barlangkutató útjaim során óvatlannak bizonyultam.

– A barlangkutatáson kívül mivel foglalkozott még?

– 1953-ban a Magyar Állami Földtani Intézet geológusaként működtem, innen helyeztek át Tatabányára szénkutató geológusnak. Ám ez nem nagyon tetszett, ezért elvállaltam az Aggteleki-cseppkőbarlang éppen megüresedett igazgatói állását.

A barlangkutatás mellett az egyéb karsztjelenségek tudományos kutatásával is sokat foglalkoztam. Úgy érzem, nemzetközileg is figyelemre méltó felismerésekig jutottam el két érdekes témakörben. Sikerült tisztáznom a nem karsztos környezet meghatározó szerepét a mészkőkarsztok sajátos fejlődésében. Igazoltam, hogy a mészkő oldódása elsősorban a kőzetet fedő talajrétegekben termelődő „biogén” szénsavnak a következménye.

Barlangkutatásaimról 1954-ben Kolányi Ágoston, a Béke-barlang felfedezéséről pedig Rockenbauer Pál készített filmet. 1958-ban az olaszországi Bariban rendezett nemzetközi barlangkutató-kongresszuson a mi munkánk nyerte el a világ legjobb barlang-

filmjének kijáró aranyserleget. Később az egyik német tévétársaság is készített egy 45 perces dokumentumfilmet karsztkutatásaimról. Könyveim több nyelven is megjelentek a világ különböző országaiban. Itthon 9 könyvem jelent meg az Aggteleki-karsztról. Fő tudományos művem: A karsztok morfológiája (Akadémiai Kiadó 1971). Tudományos munkásságom elismeréseként sok rangos oklevéllel és éremmel kitüntettek, legbüszkébb azonban nem ezekre, hanem nagyszerű tanítványaimra vagyok, akik közül eddig már harmincnál is több a kandidátusok száma, de néhány akadémiai „nagydoktor” is akad közöttük.

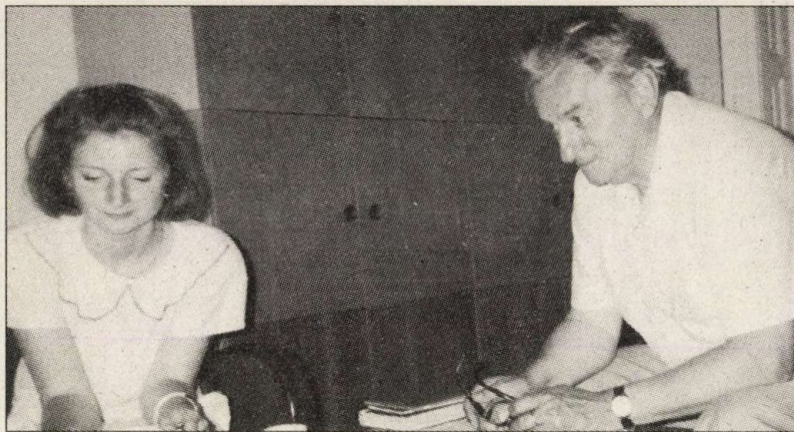
Dr. Jakucs László kutatói munkássága mellett a földrajzot is tanítja a JATE-n. Diákjai szeretetét bizonyítja, hogy 1992-ben az ő tulajdonában van a „Kedvenc-díj”, amivel a legnépszerűbb tanárt tüntetik ki az egyetemisták.

Sok fiatal követi pályáját, többek közt Erzsébet és Mária nevű lányai is, akik biológus, illetve angol-földrajz szakos diplomát szereztek. Csupán László fia fordított hátat a földtudományoknak: ő ugyanis Békéscsabán dolgozik fogorvosként.

Dr. Jakucs Pál nevét a Békés Megyei Hírlap 1991. június 23-i számában olvastam, személyesen a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen találkoztam vele. Itt alakult 1980-ban Magyarország első ökológiai tanszéke, amelynek azóta Jakucs professzor a vezetője. Először szülőfalujáról kérdeztem őt is.

– Édesapám Hajdúszóvárról származik és az I. világháború után ment Sarkadra tanítónak – indította el a társalgást a professzor úr. Az élővilág szeretetét édesapám oltotta belénk sok-sok kirándulással és azzal, hogy megengedte, hogy bátyámmal ásványokat, bogarakat, növényeket gyűjtünk, lakásunkban élő sündisznót, ürgeket, kigyókat nevelgessünk. Emlékszem, hogy egyszer a sarkadi iskolaudvaron patkányokat is fogtunk, de azok sajnos elszöktek és a második fogás már nem volt olyan szép, mint az első.

Békés városához is szép emlékek fűznek. Sokszor fürödtünk a megyét átszelő Kettős-Körös békési szakaszán, a Szana-zugnál és a békési szivattyútelepnél.

A szerző Jakucs László geográfusprofesszor és Jakucs Pál biológusprofesszor társaságában

– *Hogyan fordult Jakucs László figyelme a barlangok, az öné pedig a növényvilág felé?*

– Elsős gimnazista koromra már Debrecenbe költöztünk. Akkor szenvedélyes ásványgyűjtő voltam. De a harmadikosok (köztük a bátyám is) előbb tanultak a kőzetekről, így odaadtam testvéremnek az összegyűjtött anyagot, én pedig az ásványok helyett növényeket ábrázoló képeket kerestem.

Egy napon kezembe akadt Fehér Jenő Tavaszi kis növényhatározó c. könyve. Ezzel a kezemben kivonultam a kertünkbe, s teljesen önállóan meghatároztam a pásztortáskát, ami óriási sikerélménnyel töltött el. Megtanultam a növény latin nevét is: *Capsella bursa pastoris*. Már másnap elmondtam gimnáziumi természetrajztanáromnak, Máthé Imrének, aki azonnal felfigyelt rám.

A gimnáziumban még orvos vagy természetrajztanár szerettem volna lenni. Ez utóbbi valósult meg, hiszen 1947-től a Debreceni Tudományegyetem természetrajz–földrajz szakos hallgatóként folytattam tanulmányaimat. Kedvenc professzorom Soó Rezső volt, akihez még elsőéves hallgatóként egy napon azzal a váratlan kéréssel állítottam be, hogy „növényföldrajzos tudós akarok lenni!” A professzor különös kívánságomnak úgy tett eleget, hogy leültetett egy szobában és elém tett egy halom szárított és préselt növényt azzal, hogy ragasszam fel azokat herbáriumi papírokra. Két teljes éven át végeztem ezt a munkát, s közben megismertem és megtanultam kb. 2000 növényfajt és latin nevüket. Közben részt vettem a Növénytan Intézet egyéb munkáiban is, gyűjtőutakon, sőt, felsőbb évesen demonstrátorként, fizetéstelen gyakornok-

ként az alsóbb éveseknek foglalkozásokat is tartottam.

Végzésem után, 1951-ben feleségül vettem Szabó Erzsébetet, aki Pesten volt angol–történelem szakos egyetemi hallgató, s így Debrecenből a fővárosba költöztem. 1951–1966 között a Természettudományi Múzeum Növénytárában dolgoztam, főleg vegetációkutatással és térképezéssel.

A molyhos-tölgyes karsztbokorerdők különösképpen érdekelték. Tanulmányozásuk érdekében bejártam egész Magyarországot, Közép-Európát, sőt, kutatásaim révén már akkor Jugoszláviába, Romániába és Albániába is eljutottam. A kandidátusi disszertációm témáját is innen merítettem.

– *Milyen munkahelyeken dolgozott még a professzor úr?*

– 1966–1971 között Budapesten az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetében voltam, itt az erdőszegélyek és a társulásdinamika volt kutatásaim középpontjában. Az egyetem meghívására 1971-ben visszatértem Debrecenbe, ahol a Kossuth Lajos Tudományegyetemen a növénytan tanszék tanszékvezető professzorává választottak. Debrecenben munkatársaimmal a természetes erdők belső törvényszerűségeinek megismerését tűztük ki fő célként. Ennek érdekében létrehoztam a Bükk hegységben a Síkfőkút projekt és a Rejtek projekt külső erdőlaboratóriumokat és kutatási állomásokat, ökológiai kutatóbázisokat.

Sajnos a síkfőkúti erdőt 1979-ben elérte az Európa-szerte fellépő új típusú fapusztulási hullám, s mára már a fák 65%-a elszáradt. Vizsgáltuk az okokat is és egyértelműen azt állapítottuk meg, hogy az utóbbi években egyre növekvő légköri kén-dioxid- és nitrogén-oxid-szennyeződés kerül be az egészséges erdőbe, változtatja

meg ott a talaj kémiai rendezettségét és az élővilágot. Ez gátolja a fák egészséges víz- és tápanyagfelvételét, ami gyors kipusztulásukhoz vezet. Az egész folyamatról a Magyar Televízió 1990-ben készített egy filmet éppen Síkfőkúton, és ezt *Az erdő halála* címmel be is mutatta.

Meggyőződése, hogy – miután az ember a saját hibáiból sem tud tanulni – a baj még nem múlt el, s erdőink továbbra is veszélyben vannak! Optimizmusom azonban azt is súgja, hogy mind többen és többen lesznek, akik az ökológiai gondolkodást elsajátítva egyre jobban odafigyelnek a jelzésekre és egyre többet tesznek természeti kincseink megőrzése érdekében!

– *Milyen tudományos fokozatokkal és díjakkal tüntették ki a professzor urat munkássága során?*

– A biológiai tudományok kandidátusa lettem 1958-ban, 1968-ban a biológiai tudományok doktora. 1976-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, 1986-ban rendes tagjává választott. Részesültem Pro Natura, Környezetünk védelméért díjában, Jávorka Sándor-, akadémiai és kiadói díjakban.

1989. október 10-én, a debreceni Nagyerdő védetté nyilvánításának 50. évfordulóján dr. Jakucs Pál is ott volt az 1000. hazai természetvédelmi terület, a Békés megyei bányaréti őstölgyes felavatásán. A debreceni természetudós a sok-sok meg nem értés és kudarc ellenére is bizakodva néz a jövőbe. Ő kezdeményezte a Kossuth Lajos Tudományegyetem most épülő új ökológiai épületének megvalósítását is.

Legnagyobb öröme azokban a fiatalokban van, akik őt követve szívügyüknek tekintik a természet és környezetünk védelmét, köztük a legfiatalabb Tamás nevű unokája, aki hozzá hasonlóan már ásványokat gyűjt és nagy örömet lel a gyíkok, hüllők szemlélésében.

Ez a cikk múlt évi diákpályázatunkon a Természettudományos múltunk felkutatása kategóriában III. díjat nyert